

ตำบลคลองเรือ

อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

ซูเปอร์มาร์เก็ตข้างบ้าน...
จากการปลูกอยู่ ปลูกกิน

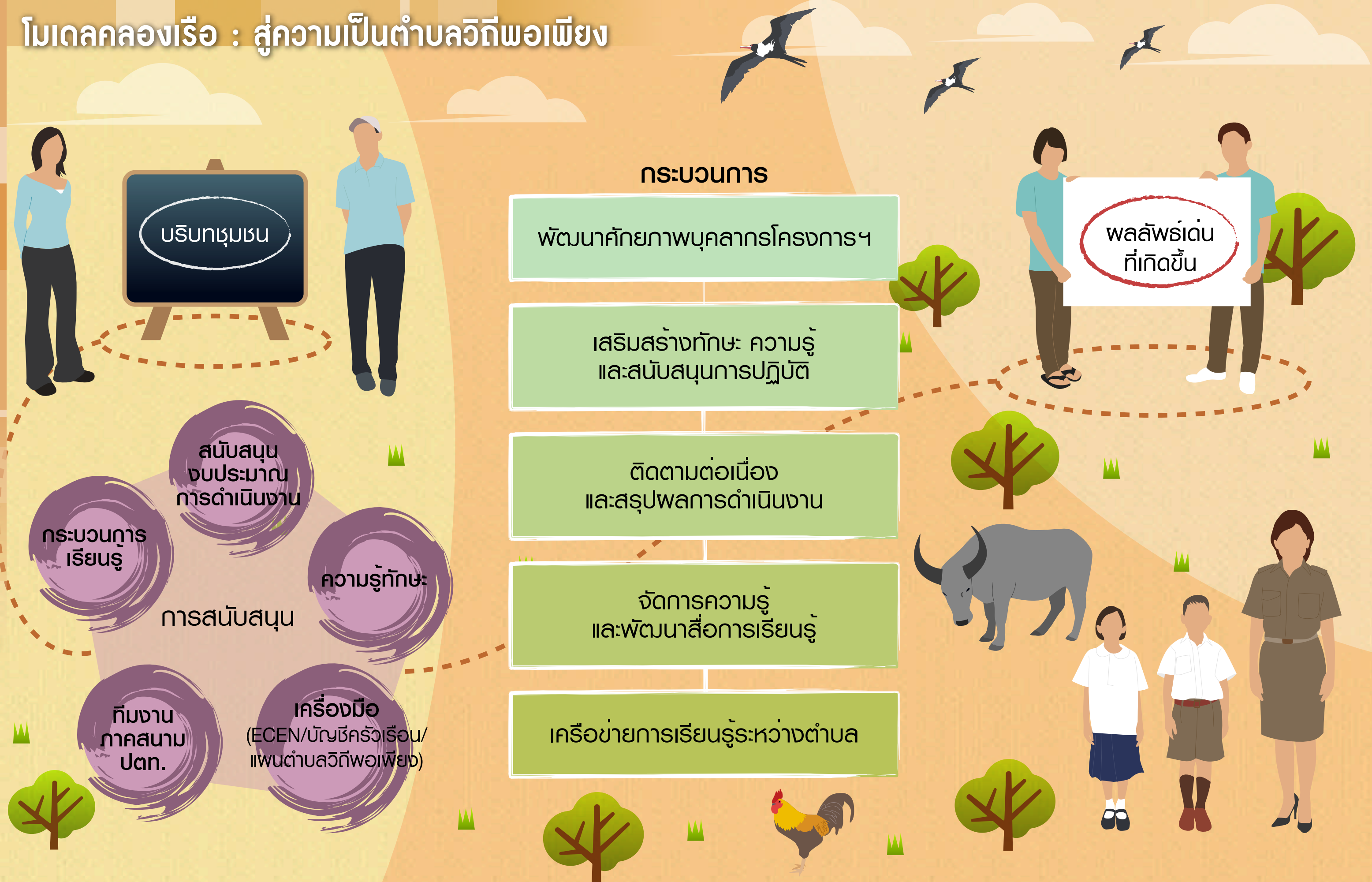
สารบัญ

- ๐๖ สภาพแวดล้อม
- ๐๘ ความเป็นมา
- ๒๔ ก้าวเดินด้วยความพอเพียง
- ๒๖ กลไกการขับเคลื่อน
- ๓๒ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่
- ๓๘ แผนที่ความรู้
- ๔๐ ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดลง
- ๔๒ ภาคผนวก

นิยามความพอเพียงของตำบลคลองเรือ

“รักสามัคคี และเรียนรู้ร่วมกันฉันท์พี่น้อง
ดำรงตนของท้องถิ่น ขับเคลื่อนไปข้างหน้า เพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน
สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ให้ชาวคลองเรือ อยู่ดี กินดี”

โมเดลคลองเรือ : สู่ความเป็นตำบลวิถีพอเพียง

สภาพแวดล้อม

พื้นที่ดั้งเดิมของตำบลคลองเรือในอดีตนั้นคือป่าผืนเดียวกับเทือกเขาใหญ่ ซึ่งมีอาณาเขตกว้างขวาง เพราะรวมพื้นที่แนวเทือกเขาของหลายจังหวัด เช่น ปราจีนบุรี นครนายก และสระบุรี ช่วงแรกๆ ของการตั้งชุมชนมีการอพยพชาวบ้านจากจังหวัดอุบลราชธานี ในตอนนั้นมีเพียง ๑๐ กว่าหลังคาเรือน โดยได้เข้ามาตัดไม้เผาถ่าน บางส่วนมาหาของป่า และเริ่มทำนาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง เช่น แจ็กเซย และเขียวเหลือง หลังจากนั้นได้มีกลุ่มคนจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น นครนายก และสระบุรี ได้อพยพเข้ามาอยู่ในตำบลคลองเรือ และได้นำวิถีชีวิตของชาวลาวพวนเข้ามาในชุมชนอีกด้วย ซึ่งวิถีชาวลาวพวนที่น่าคิดคัมมา ได้แก่ การทำนาในที่ลุ่ม การปลูกผักสวนครัว และการปลูกผลไม้ในที่ดอน

ตำบลคลองเรือ ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของอำเภовิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยแบ่งการปกครองออกเป็น ๑๐ หมู่บ้าน มีลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบค่อนข้างเรียบถึงลูกคลื่นลอน ตอนบนของตำบลจรดเทือกเขาป่าสงวนแห่งชาติ ป่ามวกเหล็ก และป่าทับกวาง มีแหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ คลองห้วยกรวด และคลองห้วยช้าง ไหลมาบรรจบกันเป็นคลองวิหารแดงในเขตหมู่ที่ ๘ โดยไหลจากทิศตะวันออกลงสู่ทิศตะวันตกของตำบล สภาพพื้นที่โดยทั่วไปจึงเหมาะสำหรับการเกษตรและปศุสัตว์ มีประชากรประมาณ ๖,๘๐๐ คน อาชีพโดยส่วนใหญ่ คือ การทำนา ทำไร่ข้าวโพด ทำไร่อ้อยและสวนผลไม้ เช่น มะม่วง กระท้อน มะไฟ และหมาก ส่วนอาชีพเสริมที่เป็นรายได้สำคัญของตำบลคลองเรือ ได้แก่ เพาะเห็ดฟาง ทำน้ำสกัดชีวภาพ เลี้ยงโคนม จักสาน รับจ้างทำงานในโรงงาน และค้าขาย 💧

จุดเรียนรู้การใช้ระบบน้ำ
สปริงเกอร์กับการปลูกผักสวนครัว

ความเป็นมา

คำว่า "คลองเรือ" น่าจะมาจากในสมัยก่อนการทำมาค้าขายของพื้นที่แห่งนี้ต้องใช้คลองและใช้เรือในการขนส่งสินค้า โดยมีคลองในพื้นที่มากมาย ได้แก่ คลองไทร คลองขาคีรีม คลองไทรน้อย คลองวิหารแดง และคลองยาง แต่เมื่อเวลาผ่านไปพื้นที่ตำบลคลองเรือมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง โดยสามารถแบ่งเป็นยุคต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๓๕

ยุควิกฤติ จากการทำสัมปทานป่าไม้ และหนี้สินสะสม

แต่เดิมสภาพพื้นที่ตำบลคลองเรือ เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นยาง ต้นตะแบก ต้นอินทนิล และป่าหายจำนวนมาก เมื่อมีการสัมปทานป่าไม้ โดยคนงานที่รับจ้างสัมปทานจะนำต้นไม้ต้นเล็กๆ ไปเผาถ่าน ทางนายทุนที่ได้สัมปทานจะนำต้นไม้ใหญ่ไปขาย ไม้ขนาดใหญ่ที่ตัดแล้วจะใช้วัวควายลากซุง แล้วนำไปลอยจากคลองหนองหมู เรื่อยไปจนถึงคลองไทรและคลองวิหารแดง เพื่อส่งไปจำหน่าย

ทั้งนี้การตัดไม้เพื่อการสัมปทานของนายทุนและการตัดไม้เพื่อเผาถ่านของชาวบ้านส่งผลให้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมไปอย่างรวดเร็ว ต่อมาชาวคลองเรือเริ่มปลูกอ้อยควบคู่ไปกับการทำนา ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สะสม เพราะการปลูกอ้อยต้องลงทุนจำนวนมาก อีกทั้งในระยะหลังมีโรงงานเซรามิกมาเปิดในพื้นที่ใกล้ๆ ตำบลคลองเรือ ทำให้คนในตำบลออกไปทำงานที่โรงงานเซรามิกจำนวนหนึ่งในช่วงแรกเพราะยังมีจำนวนไม่มากนัก แต่เมื่อเริ่มมีค่านิยมในการทำอาชีพเกษตรที่มองว่าอาชีพนี้ลำบากยากจน จึงส่งผลไปยังชาวคลองเรือมีการปลูกฝังค่านิยมที่ผิดๆ อยากให้ลูกหลานได้มีงานทำข้างนอก ไม่อยากให้ทำการเกษตรสืบต่อจากตนเอง

พ.ศ. ๒๕๓๖- ๒๕๔๒

ยุคขายที่ดิน

ช่วงเวลานี้กระแสการซื้อขายที่ดินเข้ามาในพื้นที่ โดยมีนายทุนเริ่มเข้ามากว้านซื้อที่ดินจำนวนมาก และให้ราคาดี จึงดึงดูดชาวบ้านในตำบลให้อยากขายที่ดิน และมีชาวบ้านหลายคนตัดสินใจขายที่ดินไปเพราะไม่มีคนทำอาชีพเกษตรกรรมต่อ ด้วยค่านิยมที่ปลูกฝังกันมา ต่อมาเมื่อกระแสการปลูกยูคาลิปตัส เริ่มเข้ามาปลูกในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านเจ้าของที่ดินกลับต้องกลายเป็นลูกจ้างในการปลูกยูคาลิปตัส ผลกระทบจากการปลูกยูคาลิปตัสประมาณ ๒ ปี ทำให้ผืนแผ่นดินเกิดความแห้งแล้ง ยิ่งซ้ำเติมความเสื่อมโทรมของพื้นดินและผืนป่า

ยุครวมตัวเพื่อพัฒนา

จากอดีตที่ผ่านมา ชาวคลองเรือประสบปัญหา ดินและป่าเสื่อมโทรม ทำให้เกิดค่านิยมที่ไม่ดีต่อ อาชีพเกษตรกรรม เมื่อดินและป่าเสื่อมโทรมมาก ยิ่งขึ้น จึงเกิดการรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหา โดยมี ผู้ใหญ่บ้านร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน แลกเปลี่ยน พูดคุยและเริ่มคิดเรื่องปัญหาอาชีพ เพราะเห็นว่าอาชีพของชาวคลองเรือประสบปัญหา ไม่มั่นคงและการทำนาไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควร จึง

ควรมีอาชีพเสริมเพื่อแก้ปัญหาให้กับชาวคลองเรือ ด้วยการเริ่มต้นจากไปดูงานทอผ้าเช็ดเท้า เพราะ การทอผ้าเช็ดเท้านั้นเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของคน อีสานที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในตำบลคลองเรือ

ในช่วงแรกนี้การประชุมหมู่บ้านยังไม่เข้มข้นนัก เนื่องจากการประชุมยังไม่ได้กำหนดวันเวลาที่ แน่นนอน บางครั้งผู้ใหญ่บ้านไม่ว่าง หรือลูกบ้าน ไม่ว่างก็ต้องเลื่อนไป เมื่อเริ่มมีเรื่องกองทุนหมู่บ้าน เข้ามา เริ่มนำเอาเงินมาหมุนเวียนเป็นทุนให้ชาวบ้าน กู้ยืม จนสามารถจดทะเบียนพรหมเช็ดเท้าเป็น OTOP ระดับ ๒ ดาว ทำให้เริ่มมีการประชุมอย่างจริงจังใน วันที่ ๖ ของทุกเดือน ชาวบ้านได้มีแนวคิดในเรื่อง

ของการทำอาชีพที่หลากหลายและผสมผสานมากขึ้น มีการไปดูงานแลกเปลี่ยนความรู้ หรือมีการ เชิญวิทยากรเข้ามาในพื้นที่บ้าง จากกิจกรรมต่างๆ ที่ ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกัน จนทำให้บ้านคลองหัวช้าง หมู่ ๑๐ ได้รับรางวัลหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข อันดับ ๑ ของจังหวัดสระบุรี จากการประกวดหมู่บ้านอยู่เย็น เป็นสุข Smart Village ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ส่งผลให้ตำบลคลองเรือเป็นที่ เชื่อถือแก่บุคคลภายนอก และเริ่มมีการแลกเปลี่ยน กับบุคคลภายนอก เช่น ลาวและกัมพูชา ที่เดินทาง มาดูงานเรื่องการทอผ้า ถือเป็นแรงกระตุ้นกับคนใน ชุมชนได้มีการปรับขยายพื้นที่ และศูนย์การเรียนรู้ ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

■ กุณฑาบล

กุณฑาบการกรรพการกรรกรร

กรรพการกรร

ลักษณะสภาพทั่วไปของค้ำบล พื้นที่บริเวณหมู่ ๔ และหมู่ ๑๐ มีสภาพเป็นผืนป่า โดยมีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา ส่วนหมู่ ๑ ๒ ๓ ๔ ๖ ๗ ๘ และ ๘ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มภายในค้ำบลยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ๗ แห่ง ได้แก่ คลองสีเสียด คลองห้วยกรรค คลองห้วยช้าง คลองเรือ คลองหนองไทร คลองวิหารแดง และมีอ่างเก็บน้ำเขาแก้ว เป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน การทำการเกษตร และอยู่ระหว่างการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอ่างเก็บน้ำเขาแก้ว มีทัศนียภาพที่สวยงาม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ทรัพยากรป่า

ผืนป่าเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างเทือกเขาใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยจังหวัด นครนายก สระบุรี และปราจีนบุรี จึงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้นานาชนิด เช่น ตะแบก อินทนิล และต้นหวายจำนวนมากในอดีต แต่เนื่องจากการ ทำสัมปทานป่าไม้ ทำให้ไม้ใหญ่ถูกตัดทำลาย จนเหลือพื้นที่ที่เป็นป่าชุมชน ที่สุดท้ายของตำบล คือ ป่าเขาแก้ว ซึ่งอยู่ในการดูแลของอุทยานแห่งชาติ พระพุทธฉาย อาจกล่าวได้ว่าป่าเขาแก้ว เป็นเพียงผืนป่าที่เหลือเพียงแห่งเดียว ของตำบลคลองเรือ เมื่อมีการสำรวจพรรณไม้ที่อยู่ในบริเวณป่าเขาแก้วพบว่า ส่วนใหญ่ประกอบด้วย ต้นประคำ อินทนิล จามจุรี นนทรี มะกอก และไม้ไผ่ต่างๆ อีกจำนวนมาก

ทุนทางประเพณีและวัฒนธรรม

วัดเป็นศูนย์รวมของบุคคลในชุมชนในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ทาง พระพุทธศาสนา สังคมชาวคลองเรือมีความสัมพันธ์อย่างญาติพี่น้อง ผู้เยาว์ ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส และมีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีประเพณีงานทำบุญกลางบ้าน โดยจัดให้มีในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี เพื่อสืบสานวัฒนธรรม นอกจากนี้ เอกลักษณ์ที่เป็นศิลปวัฒนธรรมของ ชาวตำบลคลองเรืออีกเรื่องหนึ่งคือ กลองยาวประยุกต์ ซึ่งเป็นผลมาจากการตี กลองยาว แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป ได้มีการรวมคนในชุมชนและจัดตั้งเป็น กลุ่มกลองยาวประยุกต์ เพื่อใช้ในงานมงคลต่างๆ ของตำบล เช่น งานบวช การแห่ขันหมาก แห่พระ งานขึ้นบ้านใหม่ เพราะเป็นการรำรำที่สวยงาม และ ยังคงไว้ซึ่งพิธีกรรมหรือประเพณีการไหว้ครูกลองยาว ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปี

บทบาทด้านศักยภาพชุมชน

ตำบลคลองเรือมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากการที่รัฐบาลสนับสนุนกองทุนหมู่บ้าน ทำให้มีการออมเงินสมทบกองทุนหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีการประกอบอาชีพ เช่น การพัฒนาจากการปลูกเห็ดในครัวเรือนมาสู่การเพาะเห็ดในโรงเรือน การทอผ้าเช็ดเท้าและการหมักปุ๋ยชีวภาพใช้เอง เป็นต้น จนทำให้เกิดการรวมกลุ่มในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มหญ้าแฝก กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มทอผ้าเช็ดเท้า จนสามารถจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ทุกวันนี้ชาวตำบลคลองเรือจึงมีการขับเคลื่อนงานร่วมกันของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประกอบอาชีพของ
ตำบลคลองเรือมีอยู่มากมาย เช่น การทำน้ำสกัดชีวภาพจากหอยเชอรี่ ผลไม้
พืช ไข่ และนมสด เพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งภูมิปัญญาด้านจักสาน
เช่น กระด้ง ตะกร้า กระบุง แห ข้อง และไซ

การอนุรักษ์และดูแลรักษาป่าชุมชน เนื่องจากปัจจุบันป่าเขาแก้ว
อยู่ในการดูแลของอุทยานแห่งชาติพระพุทธฉาย ซึ่งมีกฎข้อห้ามของอุทยานฯ
ที่ไม่ให้คนในชุมชนเขาไปตัดต้นไม้ในเขตอุทยานฯ แต่สามารถนำผลผลิต
ที่เกิดจากป่า เช่น หน่อไม้ ใบย่านาง เห็ด ไข่แมคแดง และผลมะกอก ไปใช้ประโยชน์
ได้ แต่ขณะเดียวกันคนในชุมชนต้องช่วยกันดูแล อนุรักษ์ และป้องกันไฟป่าด้วย
ทั้งนี้คนในชุมชนบริเวณรอบๆ ป่าเขาแก้ว ได้มีการปลูกต้นไม้เพิ่มในป่าด้วย
เช่นกัน เช่น ไม้ตรง ไม้รวก ไม้เลื้อย ขนุน และมะม่วง

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านคลองหัวช้าง

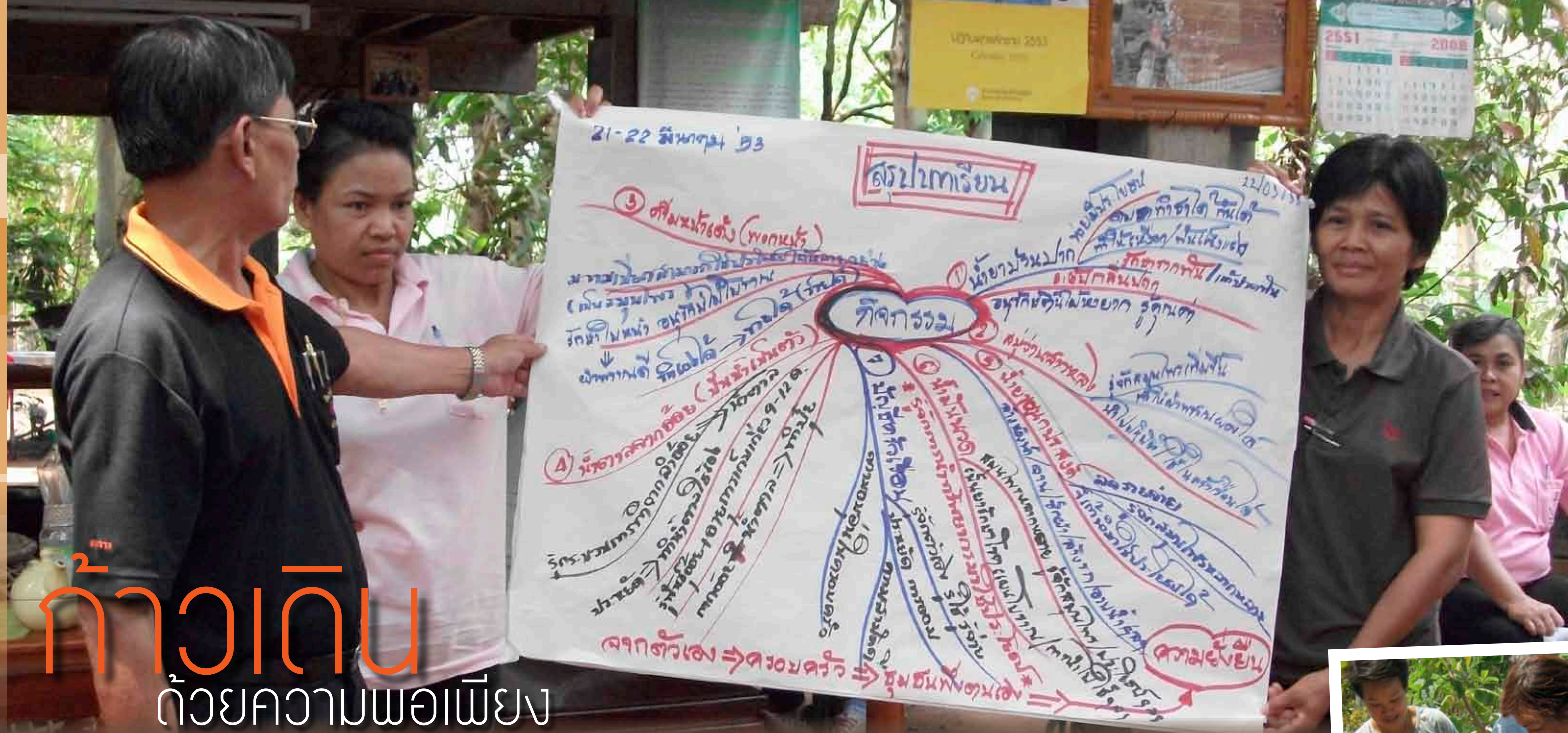
หมู่ ๑๐ ได้รับการคัดเลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในโครงการหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข (Smart Village) อันดับ ๑ ของสระบุรี ของกระทรวงมหาดไทย ใน พ.ศ.๒๕๔๘ ได้รับถ้วยพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ นอกจากนั้นยังได้รับรางวัลเขียวจีดีเด่น เนื่องจากในชุมชนมีการปลูกต้นไม้ มีการจัดระเบียบ มีความสะอาด และมีการจัดภูมิทัศน์ที่สวยงาม หลังจากได้รับรางวัลก็เริ่มมีคนมาดูงานมากขึ้น รางวัลที่ได้รับนี้เป็นผลจากการปลูกไม้ล้อมพื้นที่บ้านการหมักปุ๋ยชีวภาพการปลูกพืชผักสวนครัว และการเพาะเห็ดโรงเรือน

นอกจากนี้ ชุมชนยังได้มีการจัดทำธนาคารต้นไม้ โดยการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ชุมชนเชื่อว่าการปลูกป่าได้ประโยชน์หลายทาง ไม่ว่าจะเป็นการให้ความร่มเย็นและให้อากาศที่บริสุทธิ์ ทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกในคนในชุมชนร่วมกันปลูกป่าและรักษาพันธุ์ไม้ โดยมีแนวคิดว่า

พออยู่ โดยปลูกไม้เศรษฐกิจไว้ขาย สร้างที่อยู่อาศัย

พอกิน พืชเกษตร สมุนไพร ที่เป็นอาหาร เป็นยา

พอใช้ ใช้สอยโดยตรง (ทำฟืน ทำถ่าน) เช่น ไม้ยูง ไม้ไผ่ เป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศ สร้างความสมบูรณ์ ก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่า 💧

ก้าวเดิน ด้วยความพอเพียง

ตำบลคลองเรือเข้าสู่โครงการฯ ในระยะที่ ๒ พ.ศ.๒๕๕๑ โดยเป็นพื้นที่ที่รู้จักกับ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มาก่อน เนื่องจากมีแนวท่อก๊าซพาดผ่านบริเวณ หมู่ ๒ ๔ และ ๑๐ ซึ่งอยู่ใน ความรับผิดชอบของทีมแนวท่อก๊าซของ ปตท. วังน้อย ตำบลคลองเรือถือเป็นพื้นที่น่าร่องในเรือง ภูมิปัญญาแผ่นดินขยายผลสู่ปวงชนชาวไทยที่เน้นเรื่องชุมชนเข้มแข็ง มีการขยายผลภูมิปัญญา แผ่นดินด้านเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ประชาชนในจังหวัด ทำให้ชุมชนมีการดำเนินชีวิตตามแนว เศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับการสนับสนุนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน อีกทั้งตัวชุมชนเอง

ก็มีความเข้มแข็งทางด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ดังจะเห็น ได้จากการที่ชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันบ่อยครั้งจากปัญหา ต่างๆ สิ่งนี้เองจึงเป็นจุดเริ่มต้นทำให้ชุมชนคลองเรือ "กล้าคิด กล้าทำ" ทั้งยังมีการทำงานเชื่อมโยงกับเครือข่ายต่างๆ เพื่อให้แผนงานการพัฒนา ตำบลเป็นไปตามเป้าหมาย และมีจุดมุ่งหมายเดียวกับโครงการฯ เพื่อมุ่งสู่ การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสมและยั่งยืน 💧

แผนภาพที่ ๑
คณะกรรมการโครงการฯ ตำบลคลองเรือ

ประธานคณะกรรมการโครงการฯ
นายสังวาลย์ คชประเสริฐ

คณะกรรมการฝ่าย
บริหารแผนงาน/กิจกรรม

นางชลธิชา คชประเสริฐ
นางจุฑารัตน์ ควงเนตร
นางรุ่งอรุณ โกศลจิต
นางสำอาง ยุติธรรม

คณะกรรมการฝ่าย
จัดซื้อ/จัดจ้าง

นางสุภารัตน์ กรอกแก้ว
นายสมัย ลำดี
นายวินัย ชันควง

คณะกรรมการฝ่าย
การเงินและบัญชี

นายวิชัย ควงเนตร
นางจารุวัลย์ เรืองภัทรกุลกิจ
นางพรยุพา อาษาพันธ์
นางสาววาสนา อยู่กะเซน

คณะกรรมการฝ่าย
ติดตามและประเมินผล

นางสุมาลี คุ่มสุวรรณ
นายธนา เจริญจิตร
นายภาณุพงษ์ มฤคโชติ
นายไกรสร จันทา
นายสมทรง คุ่มครอง
นายวีระ ทศพร
นายบุญมาก ขุนประสุข
นางละอียะศ พลอยงาม
นางไพรวลัย เเฉยชอบ
นายสุคใจ นิยมาม
นายอัศวิน คัมภีรานนท์

คณะกรรมการฝ่าย
เปิดบัญชีธนาคาร

นายสังวาลย์ คชประเสริฐ
นายหยุก แซ่มประเสริฐ
นางลัดดา วงษ์เพ็ง

คณะกรรมการโครงการฯ

ในช่วงแรก มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเรือ ในสมัยนั้น คือ แสง สุขแดง เป็นประธาน เนื่องจากเป็นคนที่ทำงานชุมชนจริงจังและเน้นการทำงานกับชุมชน เช่น พัฒนากลุ่มแม่บ้าน และมีพื้นฐานเดิมเป็นเกษตรกรจึงเข้าใจวิถีชีวิตและการทำมาหากินของคนในชุมชน

ต่อมาได้มีการปรับโครงสร้างคณะกรรมการโครงการฯ เป็น ๒ ชุด คือ คณะกรรมการโครงการฯ (แผนภาพที่ ๑) และคณะทำงานแต่ละแผนงาน (แผนภาพที่ ๒) เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนแผนอย่างมีพลังและมีผู้รับผิดชอบแผนงานที่ชัดเจน โดยมีจำนวนคณะทำงานตามแผนงานแต่ละแผนงานตามแผนภาพข้างบนนี้

แผนภาพที่ ๒ คณะทำงานแต่ละแผนงาน

รักป่า รักคน
รักบ้าน รักพอเพียง

โครงสร้างคณะกรรมการโครงการฯ

จำนวนหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ ๑๐ หมู่
คณะกรรมการและที่ปรึกษา ๑๐ คน
แกนนำที่สำคัญ ๒๐ คน
ครัวเรือนพอเพียงอาสา ๑๐๑ ครัวเรือน

โครงการรักป่า สร้างคน ๘๘ ตำบล วิถีพอเพียง

ที่ปรึกษา
๑๐ คน

พัฒนาการเรียนรู้
๘ คน

การจัดการท่องเที่ยวฯ
๙ คน

ครอบครัวต้นแบบ
๑๒ คน

การจัดการป่าไม้
๓ คน

หลักสูตรท้องถิ่น
๓ คน

เสริมสร้างสุขภาวะ
๘ คน

พลังงานทางเลือก
๙ คน

เสริมสร้างความ
เข้มแข็งคณะทำงาน
๖๐ คน

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล มีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

เป็นเลขานุการคณะกรรมการโครงการฯ ตำบล และทำงานร่วมกับคณะกรรมการโครงการฯ ชี้แจง เผยแพร่ข้อมูล และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ตำบลเกี่ยวกับโครงการฯ และเป็นตัวแทนตำบลในการประสานงานเพื่อส่งต่อข้อมูลให้แก่ผู้เกี่ยวข้องในโครงการฯ รวมทั้งสนับสนุนและดำเนินการต่างๆ ร่วมกับตำบล ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของชาวบ้านครัวเรือน หรือชุมชน รวบรวม บันทึกและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแผนงาน/กิจกรรมในพื้นที่ ประเมินปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งติดตามผลการดำเนินงานในตำบล เพื่อแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และวิเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ประจำภาคและที่ปรึกษาภาค

นอกจากนี้ เมื่อได้ทำงานในโครงการฯ ระยะเวลาหนึ่ง พบว่าสิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การได้เรียนรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อมๆ กับแกนนำในชุมชน และสามารถนำกลับมาปรับใช้ในครัวเรือนได้ด้วย ทำให้ได้รู้จักคนในตำบลมากขึ้น โดยใช้คำว่า "ฝนตกพักบ้านโน้น กินข้าวบ้านนี้" หรือเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ก็มีคนรู้จักให้การช่วยเหลือ เกิดการมีมนุษยสัมพันธ์มากขึ้น

เจ้าหน้าที่ประจำภาค มีหน้าที่ในการพัฒนาศักยภาพ กระบวนการคิด ทักษะการเป็นผู้นำ และการจัดการความรู้ชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานของโครงการฯ โดยมีที่ปรึกษาภาคคุณแลภาพรวม คอยให้กำลังใจและคำปรึกษา หากประสบปัญหาในการดำเนินงาน 💧

■ รูปแบบความสำเร็จในพื้นที่

การบูรณาการเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลคลองเรือ

พื้นที่ขนาดใหญ่
ถูกกระทำโดยนายทุน
ที่มีเงินและมีความรู้
มากกว่าคนในชุมชน
ใช้ทรัพยากรในชุมชนไป
เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ

คนในชุมชนคลองเรือ
เริ่มมองหาทุนเดิมในชุมชน
และมองถึงศักยภาพของชุมชน

การหนุนเสริม
จากโครงการ ฯ
โดยการต่อยอดจากทุนเดิม

- สนับสนุนงบประมาณ
ให้กับศูนย์เรียนรู้
เศรษฐกิจพอเพียง
บ้านคลองหัวช้าง

- พาไปดูงานเรียนรู้
ทำเห็ดก้อนและแปรรูปเห็ด
เพื่อพัฒนา และต่อยอดศูนย์เรียนรู้
เห็ดครบวงจรของตำบล

- อบรมอาชีพ กิจกรรมการแปรรูป
สมุนไพรและกิจกรรมการสีข้าวกล้อง
แก่ผู้สูงอายุเพื่อต่อยอด
ศูนย์เรียนรู้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

- อบรมการทำปุ๋ยเอง คัดพันธุ์ข้าวแปรรูป
ข้าวกล้องหอมมะลิเพื่อต่อยอดจุดเรียนรู้
ด้านการทำอินทรีย์สดต้นทุ่น

- เกิดแผนบูรณาการเรียนรู้
ชุมชนอย่างยั่งยืน
- เกิดกลุ่มทอผ้าเชิงผ้า
บ้านคลองหัวช้าง
เรียนรู้การพัฒนากลุ่ม
อาชีพอย่างยั่งยืน
- เกิดการพัฒนาที่ดินตาม
แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพบ้านคลองหัวช้าง
เรียนรู้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
การผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ
ปุ๋ยบ่มเห็ด
- เกิดฐานการเรียนรู้ในอาชีพต่างๆ

- ถ่ายทอดความรู้ให้กับ
คนที่เข้ามาศึกษาดูงานได้
- ยกระดับให้การเพาะเห็ด
เป็นอาชีพของชุมชนได้

- เป็นการฟื้นฟูความสัมพันธ์
ของผู้สูงอายุใน
ตำบลคลองเรือให้มาพบปะ
พูดคุยกัน ได้อย่างสม่ำเสมอ
- ได้ออกกำลังกายผ่านการสีข้าว
สุขภาพกาย ใจ ดีขึ้น
- ผู้สูงอายุเองได้รับประทาน
ข้าวกล้องที่ดีต่อสุขภาพ
ปลอดสารพิษ
- ผู้สูงอายุที่ลงทุน ลงแรง
เกิดรายได้เสริม

- ลดต้นทุนการผลิต
- มีข้าวคุณภาพดี
ไว้บริโภค

- พัฒนาเครือข่าย ผลจากการดำเนินงาน
โครงการ ฯ ทำให้คนในชุมชนได้เชื่อมโยงและ
ส่งเสริมการทำงานที่เกี่ยวข้อง
- เกิดการพัฒนาเครือข่ายงานจิตอาสา
ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับนักท่องเที่ยว
- เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

วิถีชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติ เนื่องจากในอดีตพื้นที่บริเวณแถบนี้เป็น
ผืนป่าขนาดใหญ่ แต่ถูกกระทำโดยนายทุนที่มีเงินและมีความรู้มากกว่า
คนในชุมชน ใช้ทรัพยากรในชุมชนไปเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ ไม่ว่าจะ
จะเป็นการทำสัมปทานป่าไม้ ที่มีการโค่นต้นไม้ขนาดใหญ่ในชุมชน หลัง
จากนั้นมีการกว้านซื้อที่ดินจำนวนมากในตำบล เพื่อปลูกยูคาลิปตัส ทำให้
คนในชุมชนประสบกับปัญหาความยากจน มีหนี้สิน ไม่มีที่ดินทำกิน
จนกระทั่ง คนในชุมชนคลองเรือเริ่มมองหาทุนเดิมในชุมชน และมองถึงศักยภาพ
ของชุมชน ทุนทางสังคมที่จะเข้ามาสนับสนุนการทำงานของตนเองได้ จึงได้
ร่วมกันวิเคราะห์ว่าชุมชนมีจุดแข็งเรื่องอะไร และนำมาพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้
และจุดเรียนรู้ได้ดังต่อไปนี้

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บ้านคลองหัวช้าง

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคลองหัวช้าง ได้รับโล่รางวัลสิ่งทองจากกระทรวงมหาดไทย ในการประกวดศูนย์เรียนรู้ชุมชนดีเด่นระดับเขต อีกทั้งยังได้รับการคัดเลือกจาก จังหวัดสระบุรี ในโครงการภูมิปัญญาไทย ขยายสู่ปวงชนฯ ทั้งนี้ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้าน คลองหัวช้างจึงได้มีการขยายผลพัฒนาเป็นจุดเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

๑. แผนการเรียนรู้ชุมชนอย่างยั่งยืน
๒. กลุ่มทอผ้าเช็ดเท้าบ้านคลองหัวช้าง เรียนรู้การพัฒนา กลุ่มอาชีพอย่างยั่งยืน
๓. การพัฒนาที่ดินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๔. กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพบ้านคลองหัวช้าง เรียนรู้การใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ ปุ๋ยป่นเม็ด
๕. ฐานการเรียนรู้การเลี้ยงปลาในบ่อปูน
๖. เรียนรู้พลังงานทดแทน ได้แก่ เตาเผาถ่าน น้ำส้มควันไม้ แก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์
๗. ฐานอาชีพต่างๆ

ศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมกระจกร ตำบลคลองเรือ

เมื่อโครงการฯ เข้ามาในชุมชน ได้มีการคิดที่จะพัฒนาและยกระดับศูนย์เรียนรู้ต่างๆ ในตำบลคลองเรือให้มีความชัดเจน และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับคนที่เข้ามาศึกษาดูงานได้ โดยเริ่มต้นพัฒนาต่อยอดจากสิ่งที่ทางชุมชนได้ทำอยู่แล้ว ให้ชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งใช้ฐานภูมิปัญญาชุมชนและทักษะด้านอาชีพต่างๆ ของคนในชุมชนเข้ามาเชื่อมโยงในการต่อยอดฐานทุนเดิมของชุมชน และสามารถนำไปเป็นอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชนได้

ศูนย์เรียนรู้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

โครงการฯ ได้ฝึกอบรมการแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน อบรมอาชีพแก่ผู้สูงอายุ (ผลิตภัณฑ์ข้าวซ้อมมือ) รวมถึงการอบรมเพิ่มพูนทักษะการนวดแผนไทย นวดฝ่าเท้า สปา และพัฒนาถ่ายทอดการเรียนรู้การนวดแผนไทย ส่งผลให้ชุมชนสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ ทำให้เกิดการต่อยอดการทำงานร่วมกับศูนย์เรียนรู้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ผลจากการดำเนินงานมีดังต่อไปนี้

กิจกรรมการสืบทอดล้าง เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการโดยผู้สูงอายุ ในระยะแรกๆ มีความตั้งใจไว้ว่า กิจกรรมนี้น่าจะช่วยให้สมาชิกผู้สูงอายุได้มาพบปะกันอย่างสม่ำเสมอเท่านั้น แต่เมื่อทำกิจกรรมดังกล่าวไปได้ระยะหนึ่งพบว่า

- สามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุในตำบลคลองเรือให้มาพบปะ พูดคุยกันได้อย่างสม่ำเสมอ
- ได้ออกกำลังกายผ่านการสืบทอดล้าง สุขภาพกาย ใจ ดีขึ้น
- ผู้สูงอายุได้รับประทานข้าวกล้องที่ดีต่อสุขภาพ ปลอดภัย
- ผู้สูงอายุที่ลงหุ้น ลงแรง เกิดรายได้เสริม

จุดเรียนรู้ด้านการทำนาอินทรีย์ลดต้นทุน

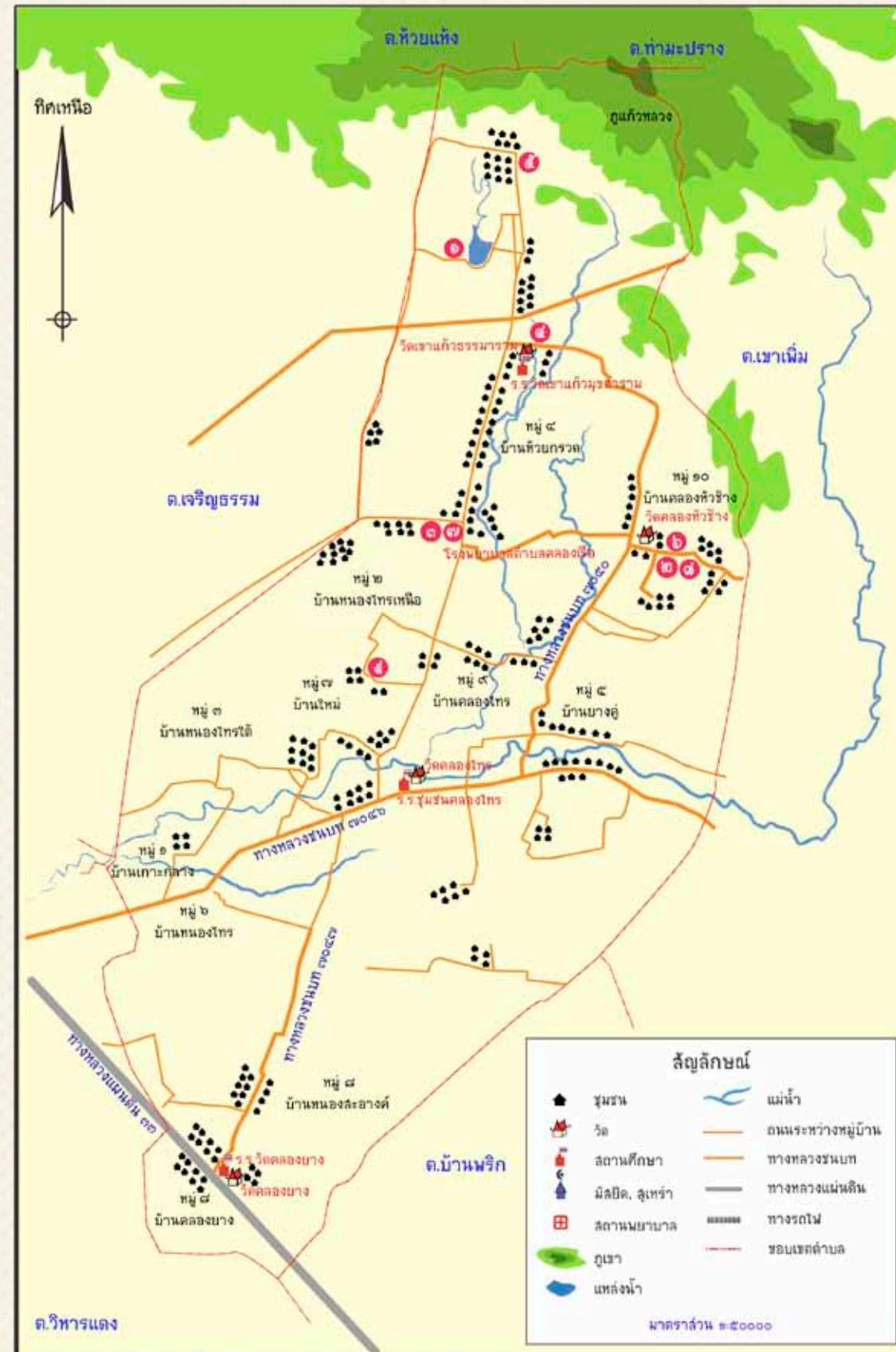
โครงการฯ เข้ามาต่อยอดทุนเดิมที่มีอยู่แล้ว หนุนเสริมและอบรมการทำปุ๋ยเอง วิธีคัดพันธุ์ข้าวและวิธีการแปรรูปข้าวกล้องหอมนิล ทำให้ชุมชนสามารถลดต้นทุนการผลิต และมีข้าวคุณภาพดีได้รับประทาน

จากการบูรณาการเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลคลองเรือ ผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงานในโครงการฯ เป็นการต่อยอดจากทุนเดิมของชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนใน ๔ เรื่องหลัก ดังนี้

๑. พัฒนาเครือข่ายของชุมชนให้เข้มแข็ง
๒. ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
๓. เกิดการพัฒนากลุ่มเยาวชนจิตอาสา ให้เข้ามาช่วยงานชุมชนในการรับนักท่องเที่ยว
๔. เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

แผนที่ความรู้

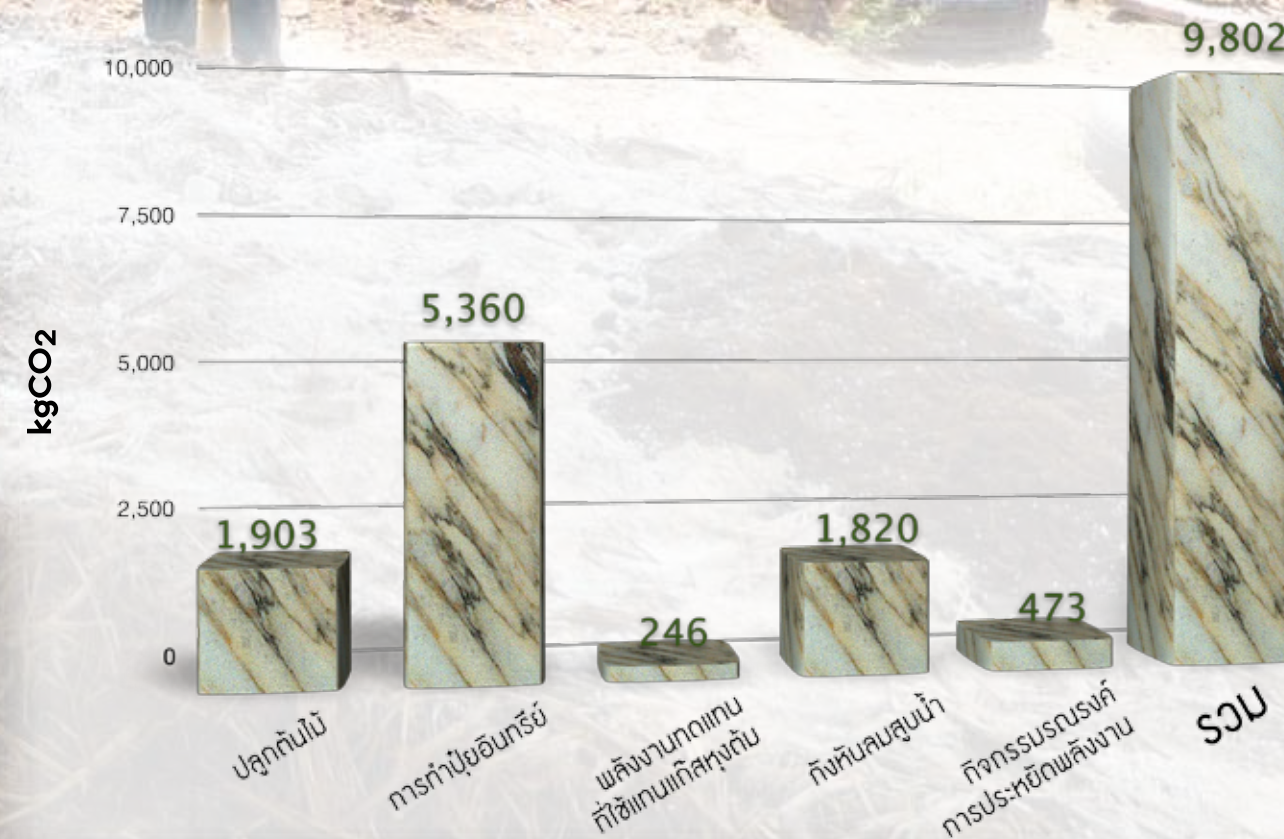
รายชื่อแหล่งเรียนรู้ตำบลคลองเรือ

- ๑ กลุ่มชาวตำบลคลองเรือ
- ๒ กลุ่มทอพรหมเจ็ดเท้า
- ๓ กลุ่มผู้สูงอายุ
- ๔ กลุ่มเรียนรู้ในโรงเรียน
- ๕ จุดเรียนรู้แก้ส้วภาพ
- ๖ กลุ่มป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง
- ๗ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล
- ๘ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านคลองหัวช้าง
- ๙ ศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมบวजर

■ ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดลงจากการทำกิจกรรมตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ตำบลคลองเรือลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ลงได้ ๘,๘๐๒ กิโลกรัม จากกิจกรรมการทำปุ๋ยอินทรีย์ ปลูกต้นไม้ กักเก็บน้ำ กิจกรรรมรณรงค์การประหยัดพลังงาน และพลังงานทดแทนที่ใช้แทนแก๊สหุงต้ม

หมายเหตุ : เก็บข้อมูลจากกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ภาคผนวก

รายชื่อคนต้นแบบ

- นางสุภารัตน์ กรอกแก้ว
- นายสังวาลย์ คชประเสริฐ
- นางชลนิศา คชประเสริฐ
- นายหยุก แซ่มประเสริฐ
- นางบุญมา มณีอ่อน
- นางสมศักดิ์ ปันคำราชวงศ์
- นายใบ กวยเมี่ยน
- นายไสว เรือนเงิน
- นางมะลิวัลย์ เมธยาวุฒิ
- นางแป้น ตรีวงศ์

รายชื่อครัวเรือนพอเพียงอาสา

๑. นายสุวัฒน์ บัวทอง	๑๕. นายสวัสดิ์ ทองอินทร์	๒๕. นางทองพูน พรพูนศักดิ์
๒. นายศิริพงษ์ ผาพิน	๑๖. นายสี ทรัพย์สิน	๒๖. นางณัชชา พรพูนศักดิ์
๓. นายวสันต์ บัวทอง	๑๗. นายพยงค์ โสประเสริฐ	๒๗. นายสมบัติ บุษบา
๔. นางทองสุข คำแพง	๑๘. นางเทียม จ่างกระจาย	๒๘. นายบุญมาก ขุนประสุท
๕. นายสมศักดิ์ แก้วสำอาง	๑๙. นางสาวอาน ยูติธรรม	๒๙. นางบรรจง บุญท่วม
๖. นายประสิทธิ์ อัมพร	๒๐. นางบุญเรือง สุขสบาย	๓๐. นางมะลิวัลย์ เมธยาวุฒิ
๗. นายไกรสร จันทา	๒๑. นายวีระ ทศพร	๓๑. นายหยุก แซ่มประเสริฐ
๘. นายสมัย พงษ์ภมร	๒๒. นางสาวพรยุพา อาษาพันธ์	๓๒. เด็กหญิงศิริกาน ขำกระจ่าง
๙. นายจรัส บุตรศรี	๒๓. นางสุใจ วงษ์สุข	๓๓. นางทัศนีย์ สุนทรโชติ
๑๐. นางสาวบัว บรรเทา	๒๔. นางละเอียด พลอยงาม	๓๔. นางคม บุญเพ็ง
๑๑. นางสมมาตร กองทอง	๒๕. นางนุชรี เอี่ยมยิ่ง	๓๕. นางสุนันท์ จงแจ้งกลาง
๑๒. นางทัศนีย์ ทศนธิ์ชัย	๒๖. นางนงลักษณ์ กลิ่นหอม	๓๖. นายประยูร วิเศษ
๑๓. นายสมบัติ ทับเนียม	๒๗. นายสุวิทย์ สุขใจ	๓๗. นางสมคิด แดงอ่อน
๑๔. นางสมหมาย โคนุตร	๒๘. นายสมจิตร คงจำปา	๓๘. นายบุญจันทร์ กองจินดา

- นางปัญญา เทพสงเคราะห์
- นางรุ่งอรุณ โกศลจิต
- นายน้อย บุญมา
- นายพันธ์ พุกษา
- นางสาวพรนภา ฉิบยาม
- นายสมพงษ์ ปัญโญ
- นางแดงอ่อน ไข่สะอาด
- นางสาววิทย์ หินผา
- นางสาวปัทพร คันแก้ว
- นางสาวสมบุญ คันแก้ว
- นางสาวจิระ ปัดถวิง
- นายใบ กวยเมี่ยน
- นางแดง หินผา
- นางแป้น ตรีวงศ์
- นางชลนิศา คชประเสริฐ
- นางเล็ก เรือนเงิน
- นายพรจตุรทิศ จ้าวฝ้าย
- นายไสว เรือนเงิน
- นางสาวพรทิพย์ หนูน้อย
- นางเนียร จันทา
- นางบุญมา มณีอ่อน
- นายธนา เจริญจิตร
- นางบุญเลี้ยง ชัยโคสาร

- นางยุพิน คชประเสริฐ
- นางสำอาง ผลเกิด
- นางบุญช่วย เจริญจิตร
- นายทองดี จันทา
- นางสาวพา อยู่คะเซนต์
- นางรำพึง สอยสระ
- นางบุญเรือง นครคง
- นางสาวทองขาว อยู่คะเซนต์
- นายสมาน วงษ์เพ็ง
- นางสนิท ประสานชาติ
- นางจันทา เกตุอำ
- นางเกี้ยว พานทอง
- นางไพรวัลย์ เณยชอบ
- นางสุภารัตน์ กรอกแก้ว
- นายสมชัย คำแพง
- นางสมหมาย ทองอุ่น
- นางจรรยา กรอกแก้ว
- นางเย็น เบญจวงศ์
- นางสมบัติ ผาพิน
- นางลัดดา วงษ์เพ็ง
- นางประเทือง เกตุสุวรรณ
- นางทองสุข ใจเนตร
- นางพร พงษ์สมบูรณ์

- นางน้อย ชื่นเชียวยนต์
- นางอุทาร์ตน์ คงเนตร
- นางน้อย เล็งสร้อย
- นางสมัย คำศรี
- นายสมศักดิ์ ขันแก้ว
- นายวินัย ขันคง
- นายภานุพงษ์ มฤคโชติ
- นางสมจิตร คชประเสริฐ
- นางสมศักดิ์ ปันคำราชวงศ์
- นางประไพพร ทองประดับ
- นางประนอม แดงนา
- นางเอียง เพียรมานะเจริญ
- นางสาวบัณฑิตา วงษ์สุวรรณ
- นางจารุวัลย์ เรืองภัทรกุลกิจ
- นางระเบียบ สุขสบาย
- นางสมพิช โพธิ์ศรี
- นางบุญยงค์ ผ่องฉาย
- นางลำควน ภูซงค์แก้ว
- นางไน้ แซ่เฮง
- นายสมทรง คู่ครอง
- นางสมพิศ โพธิ์ศรี
- นางจรรยา มาสะธรรม
- นางหงษ์ เปรมปรี

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล	นางสาวพรทิพย์ หนูน้อย
เจ้าหน้าที่ประจำภาค	นางสาวทิพย์มล ไตรยุทธ
ที่ปรึกษาภาค	นายวิสูตร ยังพลขันธ์

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
๕๕๕ ถนนวิภาวดีรังสิต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๖๖(๐)-๒๕๓๗-๒๐๐๐
www.pttplc.com